Juojärven Laitasaaren muinaislöytö

Kertoilen tässä muistelmia kahdenkymmenen vuoden takaa. Mutta näiden muistojen alkuaihe on vieläkin vanhempi, vallan lähes 4000 vuotta vanha.

Juojärven Laitasaaressa, jonka kaikki outokumpulaiset tuntevat, vaelsi kesällä 1932 Outokummun kaivoksen konttoripäällikkö V. H. Miettinen ulkoiluretkillään. Saaren Luutsalon puoleisessa rannassa oli sorakuoppa, jonka reuna murtui kävelijän alla. Silloin vilahti soran seasta näkyviin jokunen vaaleanruskea ohut kivennäislevy. Palasissa oli uurrekuvioita, sellaisia, jotka muistuttivat kirjoissa nähtyjä kivikauden asukkaiden saviastiain koristuksia. Miettinen ilmoitti asiasta Kansallismuseoon ja tiedusteli, oliko löydöllä merkitystä. Sieltä tulikin peräti mies paikalle, tri Julius Ailio seutua tutkimaan. Tämän kirjoittajalla oli ilo yhdessä ins. Levannon ja Aarne Oksmanin kanssa päästä tri Ailion oppaiksi ja avustajiksi löytöpaikalle. Olihan jännittävää nähdä, kuinka hamaa muinaisuutta kaivetaan päivänvaloon.

Soraa käänneltiin ensin varovasti. Aivan oikein. Sieltä löytyi lisää noin ruokakeksin kokoisia ja näköisiä levyjä, joissa oli yksinkertaisia viivakoristeita. Nyt alettiin järjestelmällinen tutkimus. Rautalapiolla kuorittiin sorasta tuuman vahvuisia kerroksia, ja jokainen annos tutkittiin tarkoin. Löytyi lisää saviastiain palasia sekä myös noin tulitikun mittaisia teräviä kvartsisiruja, joita oli muinoin käytetty nuolenkärkinä. Kvartsit otti tutkija tarkoin talteen.

— Nämä terävät kvartsipuikot ovat ihmisen tekemiä, kivestä lohkaistuja. Luonnon kvartsipalaset ovat toisennäköisiä, tylpähköjä.

— Tuosta ei kannata kaivaa, selitti asiantuntija, mutta tuosta, olkaa hyvä, tuo on kulttuurimaata.

Tosiaan hän osasi hiekan väristä päätellä, mistä saattoi jotain löytää eli mikä oli asuttua maata. Meistä maallikoista näytti hänen »kulttuurimaansa» hiekalta kuin hiekalta.

— Kaivetaanpas tuosta, noin, jokseenkin tuosta pisteestä hieman syvemmälle, ei kuorita, tehdään vain sievää kuoppaa, niin siitä voi mahdollisesti löytyä hyvin mielenkiintoista.

Kaivettiin pieni erä kerrallaan, ja kun oli saatu noin 30 sm:n kuoppa, tuli pohjalta esiin tosiaan selvä hiilipesä. Sieltä poimimme esiin kivikauden aikuisia puuhiiliä, sormenpään kokoisia, mutta aivan samannäköisiä kuin nykyisetkin hiilenpalat. Eivät olleet muuttuneet 4000 vuoden aikana — pystyyköhän hiileen muu kuin tuli. Joukossa oli pieniä, valkeita, alle puolen sentin vahvuisia eläinten luita.

Mistä hän saattoi arvata nuotion paikan?

— Niin, hän selitti, panin merkille, että tuolla kohtaa kaikenlaisten kasvien juuret suuntautuivat alaspäin vinosti suppilomaisesti kuin yhteistä pistettä tavoitellen.

Selitys on se, että hiilipesän tuhkassa oleva ravintoaine, kali, oli houkutellut kasvien juuret pesään. Niinpä tulikin, kun lähemmin tarkastelimme, kasvien juuria vähän joka suunnalta tuohon kuopan pohjalle. Kunnioituksemme asiantuntijaa kohtaan kasvoi. Jälleen totuus: ei taikuutta, kaikella merkillisellä on selityksensä.

Saviastiain palasista otti Ailio talteen vain muutamia. Näistä ei kuitenkaan voisi koota kokonaista astiaa kun ovat niin pieniä ja hajallaan. Kertoi, että Kansallismuseossa on muuan naisvirkailija, joka on erikoistunut saviastiain kokoamiseen. Kehittääkseen taitoaan hänellä on tapana murtaa näkkileipä palasiksi ja koota palaset jälleen levyksi. Mutta kvartsikappaleet tutkijamme otti siis jok'ainoan huostaansa, samoin myös luut.

— Nämä luut ovat jonkun pienen elukan, linnun tai jäniksen luita, mutta vuosituhannet ovat muuttaneet niiden ulkonäköä ja sisältöä niin paljon, että on vaikea sanoa niiden alkuperäistä omistajaa. Lähetän nämä Tanskaan, siellä on asiantuntija, joka on perehtynyt niiden tutkimiseen.

Savipalasten koristetyylistä Ailio päätteli, että tällä paikalla on asuttu noin 2000 vuotta e. Kr. eli 4000 vuotta sitten. Ovat tulleet kaakosta päin vesiä pitkin ja kulkeneet salmien yli lautoilla. Hakivat rikkaita kalapaikkoja kuten on tämäkin paikka arvattavasti vielä nytkin. Ylipäänsä asettuivat sellaisille paikoille, missä oli savea keittoastioiden valmistukseen. Sillä astioita särkyi ja ne olivat muutenkin hankalia kuljetella. Meitä hymyilytti ja uskalsimme viisaudessamme huomauttaa:

— Tämä saari on kyllä kangasmaata, eikä täällä ole savea lähelläkään.

— Eiköhän löytyne, tuumi Ailio.

Käveli vesirajassa tutkien rantatöyrästä. Ja eiköspä ollutkin töyräässä ohut savikerros soran keskellä. Tunsimme itsemme entistä matalammiksi, me, »Laitasaaren tuntijat», mukamas.

— No, mitenkäs sen ajan ihmiset kalastivat ja metsästivät kun heillä ei ollut metalleja eikä monia muita tarveaineita, vain kivisiä työkaluja?

— Ohhoh, hyvin tulivat toimeen. Lintuja ja jäniksiä pyysivät ansoilla, joihin paulat tehtiin niinirihmasta. Verkotkin niillä oli tosin isosilmäisiä. Nekin tehtiin niiniköydestä, jännitettiin kutuaikoina lahtien suihin, ja kalaa tuli. Onkivatkin. Siima tehtiin taaskin ohuesta niinestä ja koukku kalanruodosta tai katajasta.

— Mutta karhulle eivät kyllä mahtaneet mitään, epäilimme.

— Kyllä karhukin pehmitettiin. Pantiin merkille karhun kulkupaikat. Kaivettiin syvä kuoppa, jonka pohjalle teräviä puita ja kiviä pystyyn ja joka peitettiin ovelalla havukannella. Kun karhu tuli ja tupsahti kuoppaan, hyökkäsivät piilossa olleet miehet äärelle ja paiskelivat suurilla kivillä karhun hengiltä. Turkiksia oli pakko muutenkin hankkia kun ne olivat sen ajan ainoa vaateparsi.

Prof. Julius Ailio

Paljon muutakin merkillistä kertoi tri Ailio sen aikaisesta elämästä niin elävästi kuin olisi itsekin ollut mukana. Niin hämmästyttävän paljon on tiede saanut selville noilta aamusarastuksen ajoilta, jolloin ei kyllä tapahtumia kirjoihin riipusteltu.

Sitten löysi ins. Levanto löytöpaikan ääreltä kannon juurelta kuparilantin. Se oli Ruotsin rahaa, Adolf IV:n ajoilta, vuodelta 1756, siis lähes 200 vuotta vanha. Sitä näytettiin heti voitonriemuisena Ailiolle. Hän silmäili lanttia halveksuvasti ja virkkoi:

— Jaa, tämä on historialliselta ajalta, ja kääntyi pois.

Hänestä oli leikintekoa tutkia sellaisia asioita, joiden ajoilta oli jo senaikaisia kirjallisia muistiinpanoja. Toista oli tutkia kirjaimettomia aikoja, jotka kysyivät tutkijan omia päätelmiä, omia, mutta tosiolojen varmaan selvittelyyn tähtääviä.

Hän loi rantaan yleissilmäyksen, käveli vähän sinne ja tänne ja selitti, että tämä asuinpaikka on noin 10x30 m laaja. Tämän paikan merkitsemme mielihyvin kartoillemme, koska tämä on toistaiseksi pohjoisin kivikautinen löytöpaikka Karjalassa.

— Jospa tällä saarella olisi muitakin varhaisia asuinpaikkoja, innostuimme ehdottelemaan.

— Ei tällaisia kannata vartavasten etsiä, se olisi melko työlästä ja toivotonta puuhaa. Ne olisivat kuitenkin hyvin samanlaisia. Meille riittää kun saamme jälleen uuden pisteen kartallemme, vieläpä näin pohjoisen.

A. L.

(Karjalaisen Joulu 1952)

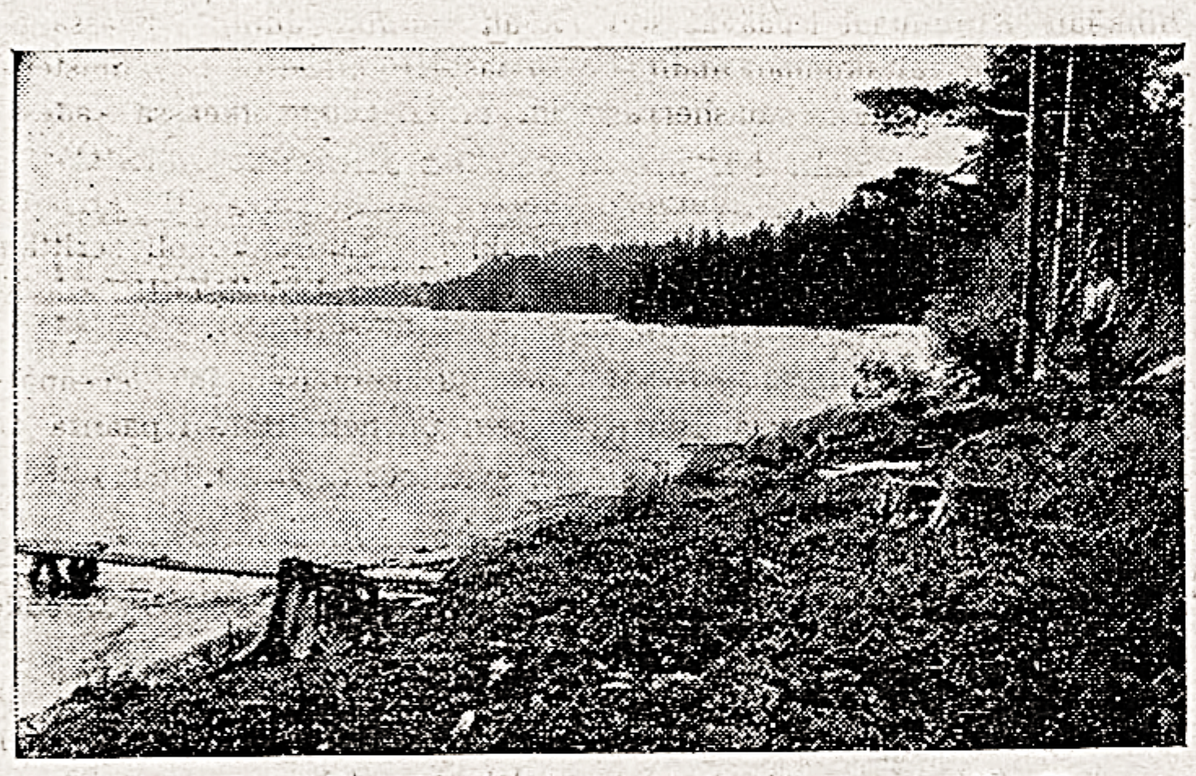

Kivikauden asuinpaikka Juojärven Laitasaaren rannalla. Vasemman kannon luota löytyi nuotion pohja ja oikealla olevan kannon luota raha.

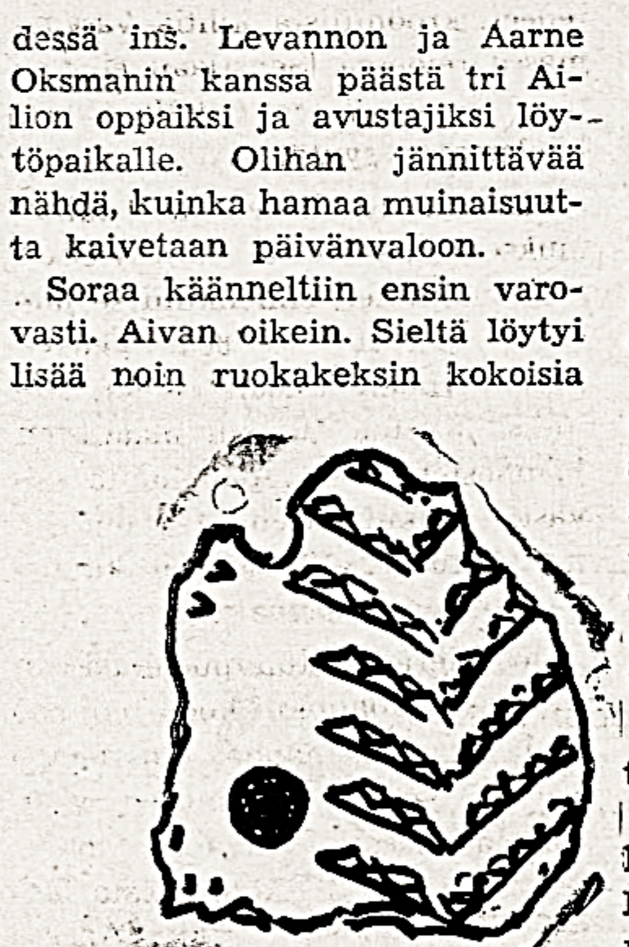

Laitasaaren kivikautisia saviastian palasia.

Löytöä tutkitaan. Taustalla oikealla Luutasalo. Sateisen sään merkiksi piti ottaa mukaan sateenvarjo. Henkilöt (vasemmalta): Lankinen, Oksman, Levanto.

(Karjalainen 150957)

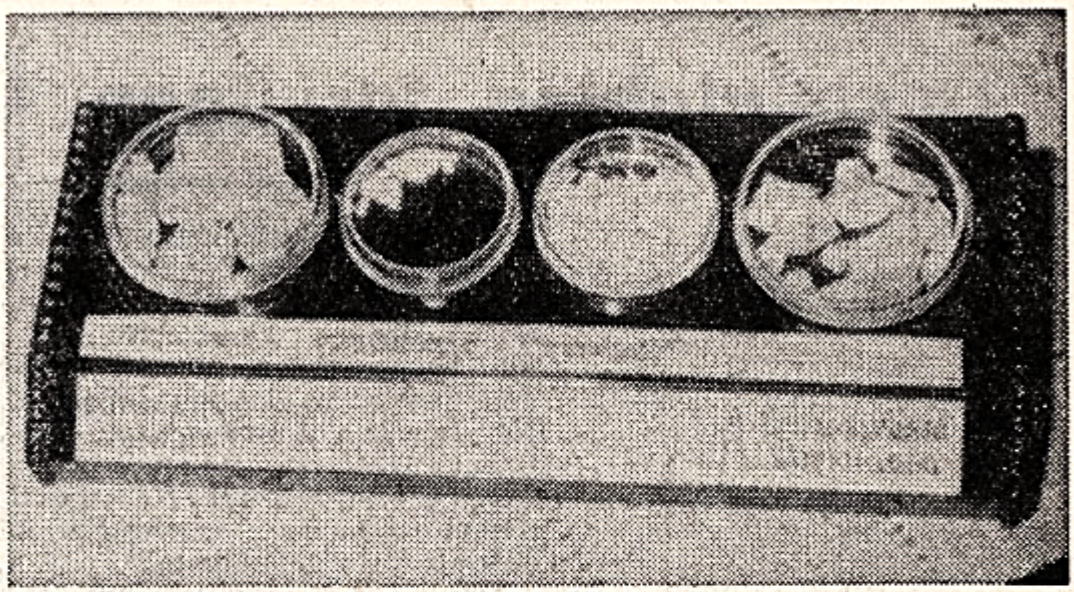

Ensimmäinen esinelahjoitus

KUUSJÄRVEN KOTISEUTUMUSEOLLE

Eilen luovutti ins. Aarne Laaksonen Outokummussa Kuusjärven kotiseutumuseolle »museon siemeneksi» kauniin ja arvokkaan lajitelman esineitä Juojärven Laitasaaren muinaislöydöstä.

Löydön teki v. 1932 sattumalta konttoripäällikkö V. H. Miettinen ja on löytöpaikkaa, Luutsalon puoleista somerikkorantaa, tutkinut mm. prof. Julius Ailio. Kotiseutumuseolle nyt lahjoitettu lajitelma käsittää saviruukun palasia, n.s. kampakeramiikkaa, ajalta n. 2000 v. e.Kr., nuotion ja luiden jäännöksiä sekä nuolen tai keihään kärkeä iskettäessä syntyneitä kvartsipalasia. Lahjoitukseen liittyy myös Karjalaisessa aikaisemmin julkaistu selostus löydöstä.

Kotiseutulautakunta pyytää niitä, joilla on vanhoja käyttö- ym. museoarvoa omaavia esineitä, luovuttamaan ne kotiseutumuseolle. Esineitä otetaan vastaan kaikilla Kuusjärven kansakouluilla ja kunnan kantakirjastossa Outokummussa.